

Freja

Nyhetsbrev från Kungl. Skogs- och Lantbruksakademins Enhet för de areella näringarnas historia (ANH)

Ceres olika gestalter, nr. 33. Ceres lämnar plats åt andra gudar, här jaktgudinnan Diana. Ceres är också Kungl. Skogs- och Lantbruksakademins symbol, som du kan se längst ned till vänster på denna sida.

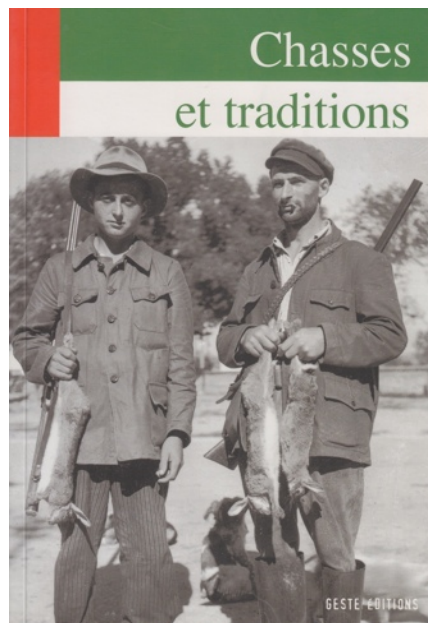
NYHETSREVIJ NR. 3 ÅR 2013

I NUMMER 3: Historia om vilt och viltförvaltning – ett temanummer

Detta nummer av Freja är ett temanummer om vilthistoria. Det hör inte till vanligheterna, varken temanummer eller att Freja handlar om jakt och vilt. Men det finns i detta fall rätt goda skäl att frånga principen att varje nummer skall innehålla lite av varje. Den främsta orsaken till att göra en extra kraftsamling är för att vilthistoria är ett forskningsfält i vardande. I nummer 9 av Freja 2010 introducerade vi begreppet. Anledningen var då att boken *Vilt, människa, samhälle* med Roger Bergström och Kjell Danell som redaktörer utkommit. Den boken hade inget egentligt historiskt fokus, men den pekade tydligt på behovet av att hitta ett vidare samlingsbegrepp för att därigenom kunna beskriva den väv av organisationer, institutioner och verksamheter med mera till vilken jakten i en mer snäv mening hör.

Bergström och Danell har sedan dess arbetat vidare med att ge ämnet vilthistoria ett konkret innehåll och som Bergström berättar om i detta nummer så hölls tidigare i år ett tvärvetenskapligt seminarium

med målet att skapa ett mer livaktigt och stabilt nätverk för att samla de olika ämnesdiscipliner som på ett eller annat sätt behövs för att förstå viltfrågans vidare historiska förgre-

ningar och räckvidd.

Vi berättar i detta nummer dels om vad ANH redan gjort när det gäller detta fält av forskning. En del finns att hämta i de SOLMED-volymer som utkommit. Ytterligare böck-

er är också på väg. Vi berättar också om den litteratur som finns i biblioteket med anknytning till jakt och vilt. Vi har under det senaste åren kompletterat samlingarna med anknytning till framförallt olika aspekter av jakt. Detta gläder troligtvis den jakt-historiskt intresserade som kan tycka, eftersom det där utkommer en hel del ny forskning liksom även synteser.

Akademien har också arbetat med viltfrågor, men då med ett samtidsfokus. År 2002 genomfördes en konferens om viltets positiva värden och som publicerades som nr 2 2003 i akademiens tidskrift, KSLAT. År 1999 diskuterades älgen som ett hinder för att nå de skogspolitiska målen (nr 2 2000) och 1996 hölls en konferens om rådjuret – en art i obalans? (nr 8 1996).

Siktet i akademiens arbete är många gånger även inställt på framtiden. Detsamma gäller för nätverket för re-wilding, som går ut på att åter-skapa ekosystem med hjälp av herbivorer och rovdjur. Re-wilding uppmärksammades i en [artikel](#) i Forskning & Framsteg då Carl-Gustaf Thulin från nätverket intervjuades.

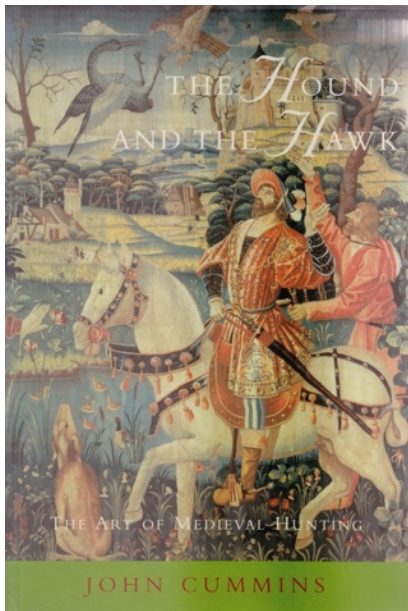

2013

Bibliotekets öppettider: mån-ons 13–17; tors 13–19; fred stängt.
Telefon: 08-54547720; hemsida: www.kslab.ksla.se
Kontakta redaktören: per.eriksson@ksla.se
Ansvarig utgivare: Carl-Anders Helander

JAKT I SOLMED-SERIEN

Vilt och jakt har behandlats i några av de böcker som utkommit i akademiens historiska serie SOLMED (Skogs- och Lantbrukshistoriska meddelanden). Senast skedde det i den ganska kraftigt omarbetade boken om akademiens fjällgård i **Enaforsholm**, *Vid fjällets fot*

(SOLMED nr 60), som utkom 2012. I ett av de nyskrivna kapitlen behandlas jakt som näring och livsstil i Jämtland. Enaforsholms [fjällgård](#) håller öppet året runt och är öppen för alla. Enaforsholm har också för sina ledamöter arrangerat jakter på ripa och älg.

Vilt och jakt behandlas också i den atlas och antologi som akademien gav ut 2011 med syftet att kartlägga 1900-talets markanvändning. Atlasen, *Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan år 1900. En kartografisk beskrivning*, utkom som ett band i **Sveriges Nationalatlas** och antologin, *Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan år 1900. Studier av de areella näringarnas geografi och historia*, utkom som nummer 53 i SOLMED-serien. Både atlas och antologi finns på såväl svenska som engelska. I atlasen är det framförallt jakten som står i centrum medan en mer fördjupande artikel om viltförvaltningen återfinns i antologin.

Ett annat exempel utgörs av källskriften *Försök Til et Swenskt Skogs- och Jagt-Lexicon* av **Magnus Hendric Brummer** (SOLMED nr 49). Lexikonet utkom första gången år 1789 och nytrycket ut-

kom 2010. Den är som titeln också anger ett blandat lexikon för både jakt och skogsbruk och har kompletterats med kommenterande artiklar av **Kjell Danell**, **Roger Bergström** och **Kerstin Ekman**. Titeln är slutsåld men kommer under sommaren att läggas upp på vår hemsida i fulltext.

Jakt- och viltfrågor kan också nås på ett mer indirekt sätt.

2009 gavs boken *Ekonomiska skildringar ur Sveriges historia. Landshövdingeberättelser, läromedel, tävlingsskrifter, reseberättelser och andra skrifter i Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens arkiv* ut (SOLMED nr 42). Materialet i arkivet förtecknades av **Olof Kåhrström**. Den kan för forskaren användas för att spåra material i akademiens arkiv där frågor om jakt behandlats.

På ett likväl indirekt sätt går det i boken om hushållningssällskapens historiker, *Regionala främjare av de areella näringarna* (SOLMED nr 26), från 2002, att få uppslag till hur jaktfrågan behandlats regionalt, sett ur sällskapens perspektiv.

Också i den kommande utgivningen behandlas jakten. År 1832 utkom **Georg Swederus** *Skandi-*

naviens jagt, djurfänge och vildafvel jemte jagtlexicon. Denna källtext är under arbete och kommer liksom Brummers lexikon att kommenteras av Kjell Danell och Roger Bergström, som skriver om jakten. **Frans Lundgren** behandlar Swederus som person.

Även i **Reinerus Broocmans** *Hus-hålds-bok*, som utkom i två

delar 1736 respektive 1738, behandlas jakten i ett långt kapitel. Denna källskrift är också under arbete.

VILT- OCH JAKTLITTERATUR I BIBLIOTEKET

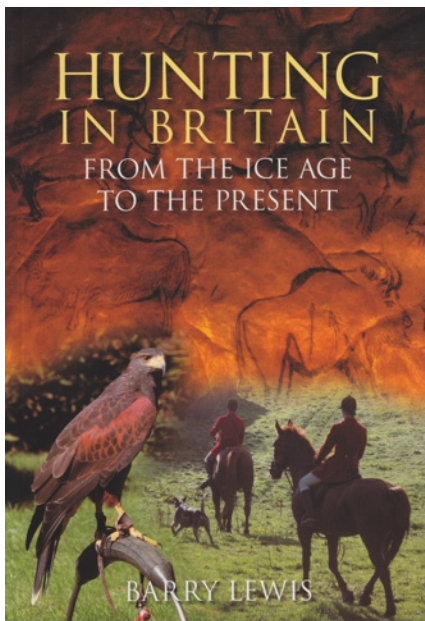
Vilt och viltförvaltningens historia

täcker flera ämnesområden och har följaktligen flera ingångar när det gäller typer av användbar litteratur vid akademiens bibliotek. Genomgången här handlar i huvudsak om historia, men genom att följa länkarna vidare till Libris återfinns även en hel litteratur som behandlar samtida förhållanden, till exempel om vildsvinet och vargen. Ämnets bredd visas utav att det inte bara handlar om [viltet](#), det vill säga de vilda djuren och om jakten av dessa utan också om de lagar som reglerat jakten liksom den kunskap och de idéer som vuxit fram kring de olika verksamheterna, det vill säga idé och lärdomshistoria, men också den inverkan som de vilda djuren haft på landskap och på ägor liksom de sociala och symboliska dimensioner som varit knutet till exempelvis jakten ingår i det utvidgade fältet.

Detta märks exempelvis på hur vargen behandlats i litteraturen. [Vargen](#) är det [rovdjur](#) som när det gäller olika perspektiv och infallsvinklar är den mest genomarbetade. det gäller såväl jakten på varg som hur ett bestånd skall motiveras, administreras och förvaltas. Vargfrågan visar också på ett bra sätt behovet av att närma sig vilt-

frågan från flera håll. Den blir föga begriplig sedd endast som en fråga om jakt – eller vargens roll i naturen. Vargen blir en brännande

fråga därför att den skär igenom dessa aspekter samtidigt och fungerar dessutom som symbol för motsättningar mellan stad och land och får många gånger också klassmässiga konnotationer.

När det gäller just jakten finns i bibliotekets referensavdelning flera [bibliografier](#) som behandlar denna litteratur. Den bibliografiska litteraturen på jaktområdet har naturligt nog ett ganska traditionellt fokus på just jakt och har inte riktigt den vidare inramning som vi i detta nummer av Freja försöker ringa in.

Värt att notera är att biblioteket har en maskinskriven kopia av *Förteckning öfver Skandinavisk, finsk, tysk och engelsk jaktlitteratur intill år 1920*, sammanställd av **TH Hahr**. Originalen var en handskrift av Hahr och förvaras vid skogsbiblioteket i Umeå. Biblioteket har en kopia av den avskrift som Richard Kjellberg gjorde 1963. Under sommaren kommer denna att göras tillgänglig på vår hemsida. Bland avdelningarna kan nämnas Jakthundar; Jaktgevär och jaktskyttekonsten; Jakt, vildavel och jaktvård; Jaktstatistik och Naturvård.

Förutom bibliografisk litteratur finns också källlitteratur, till exempel jaktförordningar, utredningar och beskrivningar av olika slag. Den [äldre](#) källlitteraturen,

utgiven 1850 och tidigare, finns i bibliotekets äldre samling.

I bibliotekets äldre samling finns också det enda något så när kompletta exemplaret av **Johann Georg Krünitz** (1728-96) *Oekonomische Encyclopedie*, som utkom i 242 band (biblioteket har 209). Encyklopedin innehåller flera uppslag av intresse för den vilthistoriskt intresserade, dels om olika djurslag, dels om jakt. Verket finns numera [digitaliserat](#) och sökbart.

Majoriteten av litteraturen om jakt är dock bearbetningar av olika slag. Dominerar gör material på det [svenska](#) språket, följt av [tyska](#), [engelska](#), [franska](#) och [danska](#). Även om utgivningen på svenska dominerar är det ingen överdrift att hävda att såväl engelsk, tysk, fransk och dansk litteratur på området håller såväl en högre kvalitet liksom att mängden mer djupgående studier är flera. Litteraturen kan vara både bred och ha ett mycket specifikt fokus, som i de tyska verken *Die Geschichte der Jagd. Kultur, Gesellschaft und Jagdwesen im Wandel der Zeit* från 2004 av **Werner Rösener** och *Die Jagd der Eliten in den Erinnerungskulturen von der Antike bis in die frühe Neuzeit* från 2000 under redaktörskap av **Wolfram Martini**. Eller på franska språket, **André Corvols** *Forêt et chasse. Xe-XXe siècle* från 2004.

Det finns så klart också svensk litteratur på området som håller en hög kvalitet. Till exempel, och som vi berättat om tidigare, så utkom **Ulf Nyrens** avhandling *Rätt till jakt. En studie av den svenska jakträtten ca 1600-1789* förra året. Med inriktning på framförallt samernas jakt finns **Rolf Kjellströms** *Jakt och fångst i södra Lappland i äldre tid* från 1996. Och 1983 utkom **Birger Arvidsons** avhandling *Den nordsvenska allmogejakten. Allmogejägaren, fångsten och försörjningen 1920-1940*.

Förutom denna i förhållande till jakt övergripande litteratur är också böcker om de enskilda djuren användbara. Här anknyter temat delvis till vad som diskuteras i ett tidigare nummer av Freja, nämligen historia om djur, men de djur det i detta fall handlar om är de som traditionellt jagats. Inte oväntat finns flest böck-

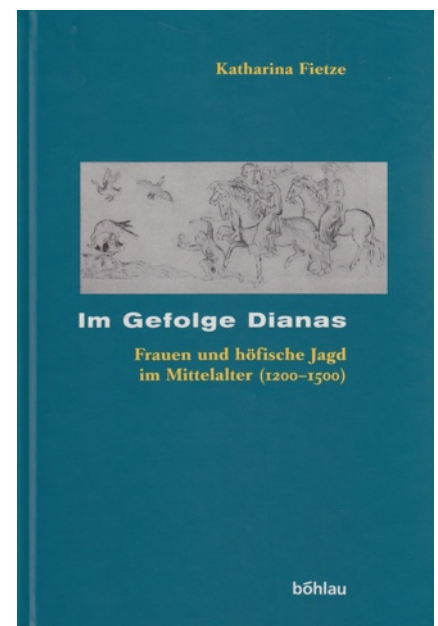
er i biblioteket om [vargen](#), men litteraturläget kring olika aspekter av [vildsvinet](#), [rådjuret](#), [björnen](#), [lodjuret](#), [älgen](#) och [visenten](#) – där det också lönar sig att se vad som finns under [bison](#) lönar sig – är också gott.

EN SVENSK JAKT- OCH VILT-VÅRDSBIBLIOGRAFI SOM DATA-BAS

Det finns när det gäller bibliografiska verk om jakt skäll att stanna upp vid **Richard Kjellbergs** *Den svenska jakten i litteraturen*, som utkom 1991.

Den utgavs av Svenska jägareförbundet i samarbete med Kjellberg och omfattar litteratur från äldsta tid till och med år 1960. Sammanlagt förtecknas 2200 poster i boken. Bibliografin är den enda av rang som finns att tillgå för den som söker litteratur på jakt- och viltområdet. Kjellbergs arbete är imponerande i sin utförlighet och med sina kommentarer i posterna.

Som verktyg i den jakthistoriska forskningen är den dock behäftad med en del brister. Till exem-

pel erbjuder den endast en kronologisk uppställning av litteraturen och ämnesregistret är svårt att följa. Bibliografin sträcker sig också bara fram till 1960.

Akademiens enhet för de areella näringarnas historia (ANH) har därför under en tid arbetat med att flytta över posterna i en databas och gjort denna sökbar med ämnesord. Den kommer under

Sverker Sörlin vid seminariet om vilt- och viltförvaltningens historia den 14 februari i år.

sommaren att bli tillgänglig via enhetens hemsida. Kjellbergs bok kommer också då att finnas tillgänglig som pdf, då boken innehåller kringinformation som inte finns i databasen. Projektet är en del i ANH:s satsning på att ge ut centrala källtexter och producera bibliografiska verktyg, till exempel databaser och litteraturförteckningar.

En ytterligare databas tillgänglig på hemsidan och som är användbar i sammanhanget är **Lantbruksveckans handlingar**. Stiftelsen Svenska Lantbruksveckans grundades år 1911 med syftet att sprida kunskap om utvecklingen inom lantbruket. Stiftelsen samlade en rad organisationer och experter en vecka varje år i Stockholm för överläggningar i en rad ämnen. De föredrag som hölls kom sedan att publiceras i den årsbok som gavs ut till och med 1969. Databasen utgörs av det bibliografiska innehållet i årsboken. Sökordet jakt ger 50 träffar.

VILT OCH VILTFÖRVALTNINGENS HISTORIA – RAPPORT FRÅN ETT SEMINARIUM

Viltet berör många människor. Det är en viktig resurs och orsakar samtidigt problem och ger upphov till konflikter. Jakten är dessutom en av de största fritidssysselsättningarna. Men ändå har inte mycket forskats om historiska frågor kring viltet och dess förvaltning. Skogshistoria och agrar-

historia har sina givna spelplaner, men frågor som kretsar kring viltets och jaktens historia har aldrig haft en spelplan.

Med syfte att öka kontakterna mellan i första hand forskare inom detta ämnesområde och på sikt skapa ett nätverk anordnade vi ett seminarium den 14:e februari i Stockholm. Organisatörerna var **Roger Bergström, Kjell Danell, Sverker Sörlin** och **Susanna Lidström**.

Sammanlagt var det 30 deltagare, varav 15 gav korta föredrag. De närvarande representerade ämnesområden som arkeologi, idéhistoria, miljöhistoria, agrarhistoria, idrottshistoria, landskapsarkitektur, landskapsekologi och zoökologi. Några deltagare representerade också förvaltningsidan.

Föredrag om arkeologiska belysningar i Halland, djurgårdar under medeltid, viltet i konsten och återinplantering av bäver presenterades under förmiddagen. Seminariet fortsatte med föredraget "Vildare Sverige" – hur man idag diskuterar omkring restaurering av vår viltfauna. Rovdjuren fick också sin beskärda del genom föredrag om äldre tidningars rapportering av "rasande" vargar och om vargförvaltningen i Norge de senaste 50 åren. Starkt jaktligt anknutna föredrag behandlade illegal jakt samt effekterna av 1938 års jaktlag.

Förhållandet mellan tamdjur och klövvilt i våra skogar betraktades i ett historiskt perspektiv och ett norskt bidrag rörde den norska vilthistoriska kunskapen. Presentationerna avslutades med föredrag om den historiska markanvändningen och dess betydelse för biologisk mångfald och om hur vi kan använda historisk ekologisk kunskap för att förstå dagens natur.

Seminariet visade på hur brett och mångfacetterat ämnet är. Det pågår idag forskning på en hel del håll, men det saknas en gemensam plattform. Därmed försvåras kunskapsutbyte och samarbeten. Alla på seminariet var överens om att fortsätta kontakterna och organisatörernas förhoppning är bildan-

det av ett nätverk som kan bidra till ämnets utveckling. Ett led i detta är också en planerad bok som ska bli en historisk pendang till den tidigare utkomna boken *Vilt, människa, samhälle*.

Roger Bergström

ANH:s nyhetsbrev ges ut av enheten för de areella näringarnas historia vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien. (ISSN 2000-6179)

Osignerade artiklar har skrivits av redaktören.

Om du vill prenumerera eller avanmäla dig, kontakta redaktören: per.eriksson@ksla.se.

Ladda ned informationsbroshyren om biblioteket [här](#).